

Cedo Kapor

*DOBROVOLJCI U ŠPANSKOM GRAĐANSKOM RATU
S PODRUČJA BOSNE I HERCEGOVINE*
(osnovni podaci)

Značajan faktor u istoriji Komunističke partije i u borbi jugoslovenskih naroda protiv fašizma i protiv reakcionarnih snaga predstavlja učešće preko 1.650 jugoslovenskih antifašista i komunističkih u jedinicama španske republikanske vojske za vrijeme građanskog rata u Španiji 1936—1939. godine.

Ovaj rat je izazvao veliko uzbuđenje u demokratskom javnom mnjenju u svijetu i u Jugoslaviji. Kada je, 18. jula 1936. godine, stigla vijest o vojnoj i fašističkoj pobuni u Španiji protiv zakonite republikanske vlade proizašle iz izborne pobjede — liste Narodnog fronta, Komunistička partija Jugoslavije odmah je pozvala narode Jugoslavije da osude one koji generalu Franku, predvodniku pobune, pružaju makakvu pomoć. Odmah je bilo jasno da nije u pitanju samo unutrašnji sukob, već dugo pripremana fašistička intervencija kojom se htjelo, uz pomoć međunarodne reakcije (zajedno s katoličkom crkvom i drugim reakcionarnim snagama u Španiji) zbaciti vladu Narodnog fronta, i da je generalska pobuna u prisnoj vezi s agresivnim planovima međunarodnog fašizma. Napredni ljudi svijeta odmah su prihvatili kao najhitniji zadatak organizovanje pomoći španskom narodu. Radnička klasa Jugoslavije uzela je vidnog učešća u međunarodnoj akciji solidarnosti sa borbom španskih radnika i seljaka, što je naročito došlo do izražaja konkretnim, direktnim učešćem boraca antifašista iz 54 zemlje svijeta, koji su prispjeli tamo svjesni da, braneći slobodu španskog naroda, brane nezavisnost i slobodu svojih zemalja od fašističke agresije.

U toku španskog građanskog rata oko 35 hiljada dobrovoljaca — »dobrovoljaca slobode«, kako ih je tada nazvao španski narod — borilo se u redovima španske republikanske vojske, ali u jednom trenutku nikad više od 13 do 14 hiljada. U isto vrijeme 100 hiljada italijanskih, 60 hiljada njemačkih, 90 hiljada marokanskih i desetine hiljada drugih stranih vojnika bili su glavna Frankova udarna snaga.

Pobuna militarista u Španiji i otvorena intervencija fašističkih sila u korist španske reakcije naišli su na već spreman otpor radničke klase i naprednog javnog mnjenja, koji su se nalazili u procesu formiranja antifašističkog fronta, naročito poslije VII kongresa Komunističke internacionale, održanog u ljeto 1935. godine.

U Jugoslaviji su akcije solidarnosti sa borbom španskog naroda bile raznovrsne i mnogobrojne — počev od slanja dobrovoljaca u špansku republikansku vojsku, preko prikupljanja materijalne pomoći do javne odbrane — putem pisanja, živom riječju ili drugom vrstom propagande — ciljeva borbe radničke klase i naroda u Španiji, a protiv reakcionarnih i policijskih izmišljotina o karakteru te borbe.

Komunisti su raskrinkali i lažne izjave profašističke vlade Milana Stojadinovića o njenoj tobožnjoj neutralnosti u odnosu na španski rat i dokazali da su te izjave bile samo maska za prikrivanje stvarne zainteresovanosti u korist fašističkih i reakcionarnih pobunjenika protiv vlade Narodnog fronta i protiv organizovanja akcija od strane organizacija radničke klase, socijalista, anarhista i komunista, odnosno i protiv samih tih organizacija. Ta se zainteresovanost pokazala i u intervenciji policije i policijske cenzure protiv svakog akta solidarnosti sa republikanskom Španijom i u tolerisanju svih mogućih klerikalnih i profašističkih laži u korist reakcionarnih elemenata u Španiji.

Tadašnja jugoslovenska vlada progonila je i bacala u zatvore i koncentracione logore one jugoslovenske građane koji su na ma koji način pokušavali da ukažu pomoć i izraze svoju solidarnost sa španskim narodom. Tadašnji ministar unutrašnjih poslova, pop Anton Korošec, donio je naredbu o zabrani svake aktivnosti u korist Španske Republike, uključujući tu i slanje dobrovoljaca. Po toj naredbi gubilo se čak i jugoslovensko državljanstvo učešćem u borbi na strani Španske Republike.

Sve mjere koje je jugoslovenska reakcija poduzimala i pritisak koji je vršila, međutim, nisu mogli da spriječe napredne ljude Jugoslavije, a naročito Komunističku partiju i njene članove, da izvrše svoju obavezu međunarodne proleterske solidarnosti i pruže pomoć španskoj radničkoj klasi u njenoj pravednoj borbi. Partija je organizovala odlazak dobrovoljaca preko mnogih ilegalnih punktova u zemlji i inostranstvu.

Naši dobrovoljci odlazili su u Španiju raznim putevima i na razne načine, najviše ilegalno — preko Francuske. Veliki broj ih je na špansko ratište došao iz Francuske i Belgije (radnici na privremenom radu u tim zemljama, intelektualci, studenti, partijski i sindikalni kadrovi), zatim iz Sovjetskog Saveza (politički kadrovi), iz SAD, Kanade i Latinske Amerike (iseljenici), iz Čehoslovačke (studenti) i drugih zemalja.

Ali, mnogi u tome nisu uspjeli. Otići u to vrijeme iz Jugoslavije u Španiju da bi se borilo na strani Republike bilo je skopčano s mnogim teškoćama i opasnostima. Kraljevska policija sa svojim mnogobrojnim doušnicima bila je veoma budna, vrlo mobilna i rigorozna u sprečavanju odlaska u Španiju, ili bilo kakvog čina solidarnosti prema vladi Narodnog fronta Španije. Mnogi naši antifašisti našli su se u zatvorima prije nego što su stigli do graničnog dijela Jugoslavije. Aktivnost komunista i antifašista naklonjenih stvari Republike Španije veoma je pedantno registrovana u mnogobrojnim policijskim, žandarmerijskim, sreskim i banovskim izvještajima i dokumentima Ministarstva unutrašnjih poslova, koji se sada nalaze u našim arhivima.

Među dobrovoljcima bili su i mnogiiskusni revolucionari i organizatori, kao što su Blagoje Parović (poginuo 6. VII 1937), kao komesar 13. internacionalne brigade, Vladimir Čopić, komandant 15. internacionalne brigade (po povratku iz Španije stradao u SSSR kao žrtva Staljinovih čistki), Božidar Maslarić, Marko Orešković i dr. »Poneseni slobodarskim duhom i osjećajem partijske dužnosti, kako je rekao drug Tito, oni su pošli u daleku Španiju da pomognu napadnutom narodu. Bio je to snažan izraz stvarnog internacionalizma, potvrđivanje na djelu, kao i u mnogim drugim prilikama, odnosa KPJ prema klasnoj solidarnosti međunarodnog radničkog pokreta«. Tako prekaljeni borci, opet po Titovim riječima, »do kraja odani Partiji, našoj radničkoj klasi i našim narodima«, po povratku iz Španije »u mnogim krajevima Jugoslavije bili su organizatori ustanka, komandanti i komesari partizanskih odreda, i docnije regularnih jedinica naše narodnooslobodilačke vojske. Njihov ugled među borcima i u narodu uopšte bio je veoma veliki«.

Jedinice u kojima su se borili jugoslovenski dobrovoljci učestvovala su gotovo u svim krajevima Španije i u gotovo svim važnijim bitkama, u kojima je polovina od njih zauvijek ostala na vječnoj straži slobode. Jugoslovenski borci u internacionalnim brigadama pokazali su primjernu hrabrost i vrline revolucionara. Mnogi su postali komandiri i komandanti, oficiri i podoficiri. Među njima bilježimo dva potpukovnika, 8 majora, 35 kapetana, 105 poručnika, 85 vodnika. Pored toga, među Jugoslovenima je bilo 39 političkih komesara četa i baterija, sedam političkih komesara bataljona i jedan politički komesar brigade. Mnogi od njih odlikovani su od strane republikanske vlade Španije.

Izražavajući svoju iskrenu i duboku zahvalnost svim borcima koji su se tako pregalački, tako herojski odupirali Frankovim falangama, Dolores Ibarubi La Pasionarija, generalni sekretar KP Španije, uskliknula je: »Dali ste nam sve: svoju mladost i svoju zrelost, svoje znanje i svoje iskustvo, svoju krv i svoj život, svoje nade i svoje čežnje... I ništa nam niste tražili. Ili, bolje rečeno, tražili ste, tražili ste mjesto u borbi, željeli ste da vam pripadne čast da umrete za našu stvar. Zastave Španije! Pozdrav svim herojima! Poklonite se pred tolikim žrtvama! Majke, žene... kada godine prohuje, kad ratne rane zacijele, kada sjećanja na krvave dane bola izblijede u slobodi, miru i blagostanju, kad mržnja počne da se gasi, i kada se slobodom budu ponosili svi Španci, pripovijedajte našoj djeci, pričajte im o ljudima iz internacionalnih brigada«.

Španski narod je oduvijek znao razlučiti ko na njegovo tlo pristiže s kakvim namjerama. To je najbolje izrazio Hudio Alvares del Vajo, komesar Republikanske armije i ministar inostranih poslova Republike Španije, obraćajući se dobrovoljcima internacionalnih brigada. »Kad god bih u Ženevi ili drugdje zastupao gledište španske vlade u korist povlačenja stranih boraca, rekao je Del Vajo, moja prva i duboka briga bila je da se tačno utvrdi razlika između 'dobrovoljaca' i drugih; između onih koji nadiru na špansko tle po naredbi svojih gospodara i onih koji su došli da ga brane, ubijedeni, i to s pravom, da se u Španiji vodi odlučujuća bitka za demokratiju i mir u Evropi«.

Poslije poraza španske Republike preživjeli jugoslovenski dobrovoljci iz španskog rata našli su se u francuskim koncentracionim logorima, njih oko 520, nastavljajući borbu u novim okolnostima. Oni su morali da vode teške bitke protiv francuske policije i raznih vrsta represalija i uspjeli su da se odupru pritisku kojim se htjelo da ih se odvede u radne jedinice ili u Legiju stranaca, da tamo ginu za račun francuske kapitalističke klase. Jugoslovenski dobrovoljci svojim odlučnim držanjem u koncentracionim logorima po Francuskoj bili su primjer revolucionarnog ponašanja za ostale logoraše, španske i druge borce koji su s njima sada dijelili istu sudbinu zatvorenika, jer ih reakcionarne vlade njihovih zemalja nisu htjele da prime. Bilo ih je preko pet hiljada, kako Nijemaca, Italijana, Poljaka, Mađara, tako i Rumuna, Bugara, Nordijaca i drugih, a poslije Minhenskog sporazuma i Čeha i Slovaka.

U samoj Jugoslaviji Komunistička partija je organizovala masovno prikupljanje i slanje pomoći jugoslovenskim dobrovoljcima zatvorenim u francuskim koncentracionim logorima i jednoj manjoj grupi od desetinu dobrovoljaca koji su ostali u španskim fašističkim logorima i zatvorima. U tim akcijama KPJ učestvovalo je na stotine hiljada ljudi. KPJ je istovremeno razvila široku akciju za njihov povratak u domovinu. U »Proleteru«, organu KPJ, u broju za april—maj 1939, kaže se da je borba za povratak naših

dobrovoljaca sastavni dio narodne borbe za demokratiju i očuvanje nezavisnosti zemlje«.« A juna 1940. »Proleter« piše: »Tražimo da se hitno poduzmu koraci sa strane vlade za povratak naših dobrovoljaca koji su ostali u životu. Tražimo da se sprovede najstrožija istraga nad zločinima koje je izvršila francuska reakcija nad našim ljudima«.

Po čitavoj zemlji održavane su konferencije, mitinzi i protestne skupštine. Gotovo da i nije bilo mjesta u Jugoslaviji gdje se nije govorilo o Španiji i o jugoslovenskim dobrovoljcima u njoj. Preko 300 hiljada ljudi potpisalo je, na podsticaj Partije, u vremenu od 1939. do 1941. protestna pisma upućena vladi Kraljevine Jugoslavije, sa zahtjevom da se puste iz zatvora ili da se omogući povratak kući svih jugoslovenskih dobrovoljaca iz Španije. Već samo potpisivanje takvog protesta ili molbe izazivalo je sankcije. Vlada je to odbijala i istovremeno tražila od jugoslovenskih dobrovoljaca da potpišu »izjavu kajanja« pa da im se tek tada odobri povratak u zemlju. Takav zahtjev su odbili jugoslovenski dobrovoljci, nastavljajući borbu u sve težim uslovima sve do 1941. godine, kada je KPJ uspjela da ilegalnim partijskim kanalima prebaci u Jugoslaviju 250 dobrovoljaca koji su se odmah uključili u narodnooslobodilačku borbu. Kanali koje je KPJ organizovala išli su od Francuske preko Njemačke do jugoslovensko-austrijske granice, a odatle dalje sve do partizanskih odreda. Centralni punkt za organizovanje povratka naših dobrovoljaca nalazio se u Zagrebu, dok je u Sarajevu djelovao pomoćni punkt, putem kojeg su povratnici iz Španije upućivani na dalje partijske i ratne zadatke.

Od 250 jugoslovenskih dobrovoljaca koji su uspjeli da se takvim kanalima prebace iz Španije u Jugoslaviju, 130 ih je poginulo u bitkama tokom narodnooslobodilačkog rata. (U završnim operacijama narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije učestvovala su četiri armije, a njihovi komandanti bili su bivši jugoslovenski dobrovoljci iz španskog rata: Koča Popović, Peko Dapčević, Kosta Nađ i Petar Drapšin).

Tokom narodnooslobodilačkog rata 29 jugoslovenskih dobrovoljaca iz Španije unaprijeđeno je u čin generala, a mnogi u više oficire. Za izvanredne zasluge u borbi protiv okupatora preko 50 jugoslovenskih dobrovoljaca, boraca iz internacionalnih brigada u Španiji, odlikovano je Ordenom narodnog heroja, kakvo odličje ima i Udruženje bivših jugoslovenskih dobrovoljaca u španskoj republikanskoj vojsci.

Posebnu, i veoma svijetlu, stranicu u revolucionarnoj istoriji Jugoslavije ispisali su i jugoslovenski studenti, dobrovoljci u internacionalnim brigadama u Španiji, kao i njihove kolege u zemlji koji su razvili veoma široku aktivnost u vezi sa pružanjem pomoći španskom narodu u borbi protiv fašizma. Borba španskog

naroda protiv fašizma široko je odjeknula u redovima jugoslovenske omladine zahvaljujući upornom propagandnom radu naše studentske omladine.

Siroka organizacija na mobilizaciji jugoslovenskih naroda i narodnosti za pomoć španskom narodu mogla se sprovesti tako efikasno zahvaljujući, prije svega, novom političkom i moralnom kursu koji je unio i u redovima Partije razvijao Josip Broz Tito, koji je rukovodio Partijom još od 1936, najprije kao organizacioni sekretar CK, a od 1937. godine kao generalni sekretar KPJ. Kako masovna solidarnost sa borbom španskog naroda, tako i slanje dobrovoljaca u Španiju, odnosno i sve druge odlučne akcije KPJ vezane za španski rat, govorile su, pored ostalog, o istorijskom prelomu koji je nastupio u borbi jugoslovenskih naroda za slobodu, protiv reakcije i fašizma — dolaskom Josipa Broza na čelo KPJ. Na primjeru Španije, kao i kasnije u aktivnostima oko međunarodnih problema, posebno u kampanji protiv »anšlusa« i komadanja Čehoslovačke, i uopšte u raskrinkavanju fašističkih i reakcionarnih mahinacija, ugled KPJ je u narodu stalno rastao. Tome ugledu dali su nesumnjiv doprinos jugoslovenski komunisti i napredni ljudi koji su se dobrovoljno borili u redovima internacionalnih brigada.

Takvih dobrovoljaca sa teritorije Bosne i Hercegovine našlo se na španskim bojištima na strani Republike Španije 138. Možda je njihov broj i veći, jer je do početka 1937. godine, tj. do formiranja Štaba internacionalnih brigada došao jedan dio jugoslovenskih boraca i najvećim dijelom izginuo, a upravo je period 1936. godine bilo teško u potpunosti »pokriti« autentičnom izvornom dokumentacijom. Pored toga, ni u Zborniku »Španija 1936—1939«, odakle je korišten jedan dio podataka, nije uvijek precizirano mjesto rođenja ponekog dobrovoljca (možda i zbog česte migracije, naročito činovničkih porodica). Neovisno od toga gdje su živjeli i odakle su otišli u Španiju, mi smo se opredjelili da republičku i opštinsku pripadnost dobrovoljaca vežemo isključivo za mjesto njihova rođenja. Dalja istraživanja su i ovoga puta pokazala da na ovim poslovima treba istrajati, jer vrijeme briše sjećanja, živih je sve manje, a njihovo djelo i te kako obavezuje.

Prilikom utvrđivanja pregleda boraca, dobrovoljaca u španskom ratu 1936—1939. s područja Bosne i Hercegovine koristili smo administrativnu podjelu iz 1949 (»Službeni list NRBiH«, br. 16, od 21. aprila 1949), prema kojoj su utvrđene četiri regije: *banjalučka*, (područje Bosanske krajine), *mostarska* (Hercegovina sa livanjskim i duvanjskim područjem), *sarajevska* (područje Sarajeva i centralne Bosne) i *tuzlanska oblast* (područje istočne Bosne i Posavine).

Prema toj podjeli, dajemo slijedeći

PREGLED ŠPANSKIH BORACA SA PODRUČJA
BOSNE I HERCEGOVINE

I *BANJA LUKA* (zapadna Bosna — Bosanska krajina):

ATIJAS HAIM, rođen 1912, Sanski Most, radnik, došao iz Jugoslavije 19. maja 1938; umro u Jerusalimu, Izrael;

BRISEVAC VASO, rođen 1895, radnik, došao 6. aprila 1937. iz Kanade, umro u Vrgin-Mostu 1962. godine;

ČUBELIĆ SLAVKO, rođen 1911, Bihać, radnik, došao 1. 9. 1937. iz Jugoslavije, poginuo aprila 1938. na aragonskom frontu;

ČUK VUKAŠIN, rođen 1913, Blagaj-Prusci, Bosanski Novi, student, došao 24. 6. 1937. iz Jugoslavije, poginuo u NOB-u 1941;

ENGL ELIJAS ILIJA, rođen 1912, Jajce, student, došao 1. 12. 1937. iz ČSSR, poginuo u NOB-u maja 1944;

GRUBOR PETAR, rođen 1910, Bastasi — Drvar, radnik, došao 2. 6. 1937. iz Jugoslavije, umro u aprilu 1983. u Zagrebu;

JARIĆ SVETOZAR, rođen 1900. godine, Tiškovac — Drvar, radnik, došao krajem 1937. iz Jugoslavije, poginuo 11. 9. 1938. na frontu Ebro;

JERGOVIĆ BOŽO, rođen 1902, Skočaj — Bihać, radnik, došao 27. 12. 1936. iz Francuske, umro novembra 1964. u Beogradu;

JOVANOVIĆ PETAR, rođen 1. 8. 1892. u Banjaluci, došao u Španiju 1936. iz Francuske;

LATINOVIĆ LAZAR, rođen 1915, Kolunić — B. Petrovac, student, došao 29. 1. 1937. iz ČSSR;

LIPOVAČA IBRAHIM, rođen 1892, Bihać, radnik, došao 29. 8. 1936. iz Francuske, umro 1978. godine;

MARJANOVIĆ STEVO, rođen 1913, Sovilj — B. Petrovac, radnik, došao iz Francuske, poginuo 1937. godine;

MATANOVIĆ GAVRO, rođen 1907, Volari — Prijedor, rudar, došao 27. 8. 1937. iz Francuske, umro 1976. godine;

MILUŠIĆ MILAN MILE, rođen 1904, Usorci — Sanski Most, došao 11. 11. 1936. iz Francuske, umro 1971. godine;

MILJEVIĆ MIĆO, rođen u Drvaru, Drvar, radnik, došao 29. 8. 1936. iz Francuske, poginuo oktobra 1936. na madridskom frontu (Kasa del Kampo);

MORAČA VIDOSAV, rođen 1911, Bastasi — Drvar, radnik, došao 20. 9. 1937. iz Jugoslavije;

NIKOLIĆ RADIVOJ, rođen 1914, B. Novi, B. Novi, student, došao 13. 8. 1937. iz Jugoslavije;

PAUNOVIĆ MEHMED, rođen 1907, Sanski Most, S. Most, rudar, došao oktobra 1936. iz Francuske, umro 1945. u Francuskoj;

PIHLER IVAN HANS, rođen 1901, Nova Topola — B. Građiška, radnik, došao 17. 12. 1937. iz Jugoslavije, umro 1981. u Beogradu;

PIHLER LUJZA (Demić Borka), rođena 1903, Prijedor, Prijedor, medicinska sestra, došla iz Francuske 11. 11. 1936;

PLAVLJAN GLIŠO, rođen u Banjoj Luci, Banja Luka, u Španiju došao 1. 11. 1937, (iz Jugoslavije?);

POPOVIĆ ĐORĐE MLADEN (Tale), rođen 1912, u Banjoj Luci, Banja Luka, radnik, došao 30. 12. 1936. iz Jugoslavije;

PRODANOVIĆ BORIS BORO, rođen 1901, Prijedor, Prijedor, službenik, došao 16. 1. 1937. iz Belgije;

RABLJENOVIĆ JURAJ, rođen 1904, Dvor na Uni, Dvor, radnik, došao krajem 1937. iz Belgije;

RADIĆ BORISLAV BORO, rođen 1915. Banjaluka — Banjaluka; radnik, došao maja 1938. iz Jugoslavije; umro 1980. u Parizu;

SEKSO MIRKO, rođen 1910, u Banjoj Luci, Banja Luka, poginuo;

SMAILAGIĆ HASAN, rođen 1897, Bihać, Bihać, radnik, došao septembra 1936. iz Francuske, umro jula 1959. u Sibeniku;

ŠVILIGOJ MARKO, učitelj iz Krmina, Banja Luka, došao 1937. iz Jugoslavije i poginuo;

VAJS GERHARD BRACO (Petrović Stevan), rođen 1914, Bihać, Bihać, student, došao 26. 12. 1937. iz ČSSR, poginuo aprila 1941. u Beogradu.

ZBIRNI PREGLED ŠPANSKIH BORACA SA BANJALUČKOG
 PODRUČJA

Mjesto rođenja — SO	Ukupan broj	Odakle su došli u Španiju	
Banja Luka	6	Iz Jugoslavije	4
		Francuske	1
		Neodređeno	1
Bihać	5	Iz Jugoslavije	1
		Iz Francuske	3
		Iz ČSSR	1
Bosanska Gradiška	1	Iz Jugoslavije	1
Bosanski Novi	2	Iz Jugoslavije	2
Bosanski Petrovac	2	Iz ČSSR	1
		Iz Francuske	1
Dvor	1	Iz Belgije	1
Jajce	1	Iz ČSSR	1
Prijedor	3	Iz Francuske	2
		Iz Belgije	1
Sanski Most	3	Iz Jugoslavije	1
		Iz Francuske	2
Titov Drvar	4	Iz Jugoslavije	3
		Iz Francuske	1
Nepoznato	1	Iz Kanade	1
UKUPNO	29		29

II MOSTAR (Hercegovina sa livanjskim i duvanjskim područjem):

BANDOV FRANJO FRANO, rođen 1909, Grgurići, Livno, radnik, došao 1936. iz Belgije, umro 1982. u Grgurićima, Livno;

BARIŠIĆ IVAN, rođen 1902, Žabljak — Livno, radnik, došao iz Belgije, poginuo 1936;

BARIŠIĆ MATO MATE, rođen 1906, Šuica — Duvno, radnik, došao 1936. iz Belgije, poginuo 17. 2. 1937. kod Harame;

BARIŠIĆ MIJO, rođen u Šuici — Duvno, radnik, došao iz Belgije 1936;

BILKIĆ NASKO, rođen 1908, Veliki Guber — Livno, došao 10. 12. 1936. iz Francuske, poginuo novembra 1937;

BIRČIĆ IVAN, rođen 1909, Grabovica — Duvno, rudar, došao 22. 4. 1937. iz Belgije, poginuo 1944. u NOB-u kod Knina;

BIŠOF RUDOLF, rođen 1904, Mostar, Mostar, radnik, došao avgusta 1937. iz Austrije;

BOTA BLAŽ, rođen 1904, Bila — Livno, rudar, došao 1. 10. 1936. iz Francuske, umro u Rostovu, SSSR, 17. 5. 1984. god;

BREŠIĆ STANKO, rođen 1904, Grgurići — Livno, radnik, došao 5. 5. 1938. iz Belgije, umro 29. avgusta 1976. u Slavonskom Brodu;

BREŃIĆ (BRČIĆ) MARIJAN, rođen 1909, Žabljak — Livno, rudar, došao 1936. iz Belgije, poginuo marta 1937;

CVETIĆ TODOR CRNI, rođen 23. 3. 1907, Baljci — Duvno, rudar, došao 28. 1. 1937. iz Belgije;

ČEČURA NIKOLA NIKO, rođen 1912, Smričani — Livno, rudar, došao 22. 10. 1936. iz Belgije;

ČEKO LUKA, rođen 1912, Čuklići — Livno, radnik, došao novembra 1936. iz Francuske, poginuo 4. 12. 1936. na madridskom frontu (Vila del Rio);

ČALETA BERNARD, rođen 1912, Livno, Livno, rudar, došao iz Belgije početkom 1938. poginuo marta 1938. na Aragonu;

ČULETA (ČALETA) IVAN, rođen u Livnu, Livno, došao iz Belgije, poginuo 1938. godine na aragonskom frontu;

ČURIĆ ADAM, rođen 1905, Gornji Brišnik — Duvno, radnik, došao oktobra 1936. iz Belgije, poginuo 20. 11. 1936. na madridskom frontu;

ČURIĆ TOMO, rođen 1912, Podhum — Livno, radnik, došao 26. 12. 1936. iz Belgije, poginuo (1937) na frontu kod Harame;

DOMAZET ANTE ANTO, rođen 1908, Prolog — Livno, radnik, došao iz Francuske oktobra 1936. poginuo 20. 11. 1936. na madridskom frontu (Kasa del Kampo);

DUJMOVIĆ RUDOLF, rođen 1920, Mostar, Mostar, mornar, došao iz Jugoslavije jula 1936;

DUVNJAK IVAN ŽAN, rođen 1901, Čuklić — Livno, radnik, došao 1936. iz Francuske;

DUVNJAK NIKO, rođen 1914, Čuklići — Livno, radnik, došao 1936. iz Francuske, poginuo 24. 12. 1936. na madridskom frontu;

ĐAJIĆ JOVAN, rođen 1905, Orahovac — Trebinje, rudar, došao 1. 6. 1937. iz Kanade; umro 1974. godine u Beogradu;

GOVORUŠIĆ NIKOLA NIKO, rođen 1898, Odžak — Livno, rudar, došao oktobra 1936. iz Belgije, umro 1978. godine;

HRSTIĆ PETAR, rođen 1896, Grab — Ljubuški, radnik, došao 18. 5. 1937. iz Kanade, poginuo 16. 2. 1938. na aragonskom frontu (Kaspe);

IVANČIĆ PETAR, rođen 1901, u Livnu, Livno, radnik, došao 1936. iz Belgije, poginuo 26. 2. 1937. na frontu kod Harame;

JELIĆ LAZAR, rođen 1901, Zupci — Trebinje, rudar, došao 7. 9. 1937. iz Kanade, umro 1981. u Igalu;

JURKIĆ SREĆKO, rođen 1912, Smričani — Livno, rudar, došao 25. 12. 1936. iz Belgije;

KAPOR ČEDOMIR ČEDO, rođen 1914, Trebinje, Trebinje, grafički radnik, došao 26. marta 1938. iz Jugoslavije;

KREZO JURE JUKO, rođen 1910, godine, Livno, Livno, radnik, došao 1937. iz Belgije, poginuo 1943. u NOB;

KRVAVAC DŽANO AHMED, rođen 1907, Gračanica — Gacko, mornar, došao 1. 1. 1937. iz Jugoslavije (poginuo);

KRŽELJ MIRKO, rođen 1920, Zabrišće — Livno, došao 26. 9. 1937. iz Jugoslavije;

KUJUNDŽIĆ LJUBO, rođen 1905, Livno, Livno, radnik, došao 1936. iz Francuske;

KUJUNDŽIĆ NIKOLA, rođen 1906, Livno, Livno, radnik, došao 2. novembra 1936. iz Belgije, poginuo 1938. na levantskom frontu (San Mateo);

MADŽAR IVO, rođen 1912, Prolog — Livno, radnik, došao iz Francuske krajem 1936. poginuo na madridskom frontu;

MALOHODŽIĆ HIVZO, rođen 1916, Čapljina, Čapljina, pomorac, došao 20. 2. 1938. iz Jugoslavije;

MARUNICA MATO, rođen 1906, Čelebić — Livno, rudar, došao 14. 2. 1938. iz Jugoslavije, ubijen u koncentracionom logoru u Njemačkoj;

MEDAN SAVO, rođen 1903, Mostar, Mostar, radnik, došao 26. 8. 1937. iz Jugoslavije, umro januara 1971. u Beogradu;

MIHALJEVIĆ MIRKO MANJANA, rođen 1909, Potočani — Livno, rudar, došao 23. 12. 1936. iz Belgije, kao teški ranjenik prebačen u SSSR;

MIOČ ANTON ANTE, rođen 1911, Sauča — Livno, radnik, došao septembra 1936. iz Jugoslavije, poginuo 1944. u NOB;

PAROVIĆ BLAGOJE, (Crni, Šmit, Isakov Aleksej), rođen 1904, Biograd — Nevesinje, partijski radnik, došao iz SSSR aprila 1937, poginuo 6. 7. 1937. na frontu kod Vilja Nova de la Kanjada;

SEMREN MIRKO, rođen 1914, Bila — Livno, radnik, došao 1936. iz Francuske, poginuo kod Madrida 1936;

STANIĆ ILIJA BRALE, rođen 1912, Mokronoge — Duvno, radnik, došao 5. 11. 1936. iz Belgije, umro 1983. u Crikvenici;

STIĆ PETAR, rođen 1901, Pođani, Livno, rudar, došao 1. 1. 1937. iz Belgije, poginuo 1943. u NOB-u;

ŠARIĆ ANTE ANTO (Rade Španac), rođen 1914, Tribić — Livno, radnik, došao 24. 11. 1936. iz Francuske, poginuo u NOB-u 1943, narodni heroj;

ŠARIĆ IVAN MATE, rođen 1894, D. Grabovac — Livno;

ŠARIĆ STIPO STIPE, rođen 1905, Žabljak — Livno, radnik, došao 10. 10 1936. iz Belgije, umro u Splitu januara 1960;

ŠEHIĆ JUSO HUSO, rođen 1904, Mali Guber — Livno, radnik, došao iz Francuske, poginuo;

ŠIŠKO ANTE ANTONIO, rođen 1914, Komorani — Livno, radnik, došao 5. 12. 1936. iz Francuske;

ŠIŠKO MATE, rođen 1914. godine;

ŠKONDRO IVAN IVO, rođen 1910, Prolog — Livno, radnik, došao novembra 1936. iz Francuske, poginuo 4. 12. 1936. na frontu Estremadura;

ŠOLJIĆ MARKO, rođen 1908, Crnač — Lištica, radnik, došao 10. 1. 1938. iz Belgije, umro jula 1970. u Mostaru;

TODOROVIĆ VOJO (Lerer Samuel), rođen 1914, Mostar, Mostar, student, došao 12. 12. 1937. iz Jugoslavije;

VRDOLJAK MARTIN BARBARA, rođen 1900, Bila — Livno, rudar, došao 1936. iz Francuske, poginuo na madridskom frontu (Belčite) avgusta 1937;

VRDOLJAK MARTIN BARBARA, rođen 1900, Bila — Livno, došao 17. 11. 1936. iz Francuske;

VRDOLJAK SERAFIN, rođen 1912, Lipa — Livno, radnik, došao 1936. iz Francuske, poginuo 1937. na madridskom frontu;

VUČIĆ (VUKIĆ) IVAN, rođen 1886, Čitluk (poginuo);

ZELE SALKO, rođen 1916, Stolac, Stolac, radnik, zatekao se u Španiji 1936; umro 1982. u Splitu;

ZELEN MILAN, rođen 1910, u Čebari — Duvno, došao iz Belgije oktobra 1936, poginuo 20. 11. 1936. na madridskom frontu (Kasa del Kampo);

ZELEN MIRKO, rođen u Duvnu, Duvno, došao oktobra 1936. iz Francuske, poginuo na madridskom frontu januara 1937;

ŽUNKOVIĆ DIMITRIJE DEMETAR, rođen 1904, Mostar — Mostar, radnik; došao avgusta 1936. iz Francuske;

ZBIRNI PREGLED ŠPANSKIH BORACA S PODRUČJA HERCEGOVINE
(te Livna i Duvna)

Mjesto rođenja SO	Ukupan broj	Odakle su došli u Španiju	
1. Čapljina	1	Iz Jugoslavije	1
2. Čitluk	1	Nepoznato	1
3. Duvno	8	Iz Belgije	7
		Iz Francuske	1
4. Gacko	1	Iz Jugoslavije	1
5. Lištica	1	Iz Belgije	1
6. Livno	37	Iz Francuske	17
		Iz Belgije	15
		Iz Jugoslavije	3
		Nepoznato	2
7. Ljubuški	1	Iz Kanade	1
8. Mostar	5	Iz Jugoslavije	3
		Iz Austrije	1
		Iz Francuske	1
9. Nevesinje	1	Iz SSSR-a	1
10. Stolac	1	Iz Španije	1
11. Trebinje	3	Iz Jugoslavije	1
		Iz Kanade	2
UKUPNO	60		60

III SARAJEVO (centralna Bosna):

ABINUN RADANOVIĆ ALBERT, rođen 1913, Sarajevo, Sarajevo, student, došao 11. 11. 1937. iz Jugoslavije;

ALBAHARI SALOMON, rođen 1915, Sarajevo, Sarajevo, službenik, došao iz Jugoslavije 1. 1. 1938, poginuo u NOB 1942;

ALTARAC ISAK, rođen 1910, Sarajevo, Sarajevo, radnik, došao iz Jugoslavije, poginuo 1941;

AŽDAJIĆ ALOJZ, rođen 1908, Sutjeska — Visoko, radnik, došao iz Jugoslavije januara 1937, umro u Sutjesci 1965. god.;

BABIĆ MILORAD, rođen 1913, Sarajevo, Sarajevo, radnik došao iz Francuske 1937, poginuo aprila 1938. na aragonskom frontu (Morelja);

BARUH JAKOV, rođen 1914, Sarajevo, Sarajevo, novinar, došao 29. 6. 1937. iz Jugoslavije, poginuo u NOB decembra 1941;

BARUH SILVIO, rođen 1900, Sarajevo, Sarajevo, student, došao iz Jugoslavije, poginuo 14. 07. 1938. na frontu Penjamarko;

BEGOVIĆ ALIL ALOJZ, rođen 1897, Guberna, radnik, došao iz Francuske krajem 1936, nestao 1938;

BERGMAN ALFRED, rođen 1901, Visoko, Visoko, službenik, došao 18. 2. 1937. iz Francuske, streljan 1941. od fašista u Zagrebu;

CVITKOVIĆ MILJENKO, rođen 1914, Sarajevo, Sarajevo, student, došao 1. 10. 1937. iz Jugoslavije, poginuo u NOB-u 1943;

ČOLIĆ HALID EDUARD, rođen u Bosni, u Španiji pratilac A. Martija;

DEMIĆ MIRON, (Pavlović Danilo), rođen 1905. Foča, student, došao iz Francuske 1. 10. 1936, poginuo 10. 11. 1936. na madridskom frontu;

DIMITRIJEVIĆ-NEŠKOVIĆ dr NADA, rođena 1907, Sarajevo, Sarajevo, ljekar, došla 15. 11. 1937. iz Jugoslavije, poginula 1941. god. u Beogradu;

DEREK ŠTEFAN STIPE, rođen 1912, Ljubnić — Bugojno, rudar, došao 19. 10. 1936. iz Belgije, poginuo 1942. kod Kupresa (NOB);

FETAHAGIĆ AHMET, rođen 1913, Zavidovići, Zavidovići, došao 29. 1. 1937. iz ČSSR, poginuo u NOB-u 1944;

FIŠIĆ SREČKO, rođen 1908. Travnik, Travnik, radnik, došao 10. 9. 1937. iz Jugoslavije; umro 1978. godine;

GRGIĆ ERNEST, rođen 1913, Sarajevo, Sarajevo, radnik, došao decembra 1937. iz Jugoslavije;

JANKOVIĆ DRAGO, rođen 1896. u Bosni, radnik, došao oktobra 1936, teško ranjen na frontu kod Harame 20. 2. 1937, dalja sudbina nepoznata;

JANKOVIĆ MILAN, rođen u Bosni, došao početkom 1937. iz Francuske;

KAMHI ALKALAJ SAMUEL, rođen 1911, Sarajevo, Sarajevo, službenik, došao 17. 2. 1937. iz Jugoslavije;

- KREACIĆ OTMAR, rođen 1913, Bugojno, Bugojno, službenik, došao 8. 9. 1937. iz Jugoslavije;
 MANOLA SREČKO, rođen 1914, Travnik, Travnik, pomorski oficir, došao 7. 8. 1937. iz Jugoslavije; umro 25. II 1979. u Zagrebu;
 MIKLIČANIN ILIJA, rođen 1909, Zenica, Zenica, učitelj, došao sredinom 1937. iz Jugoslavije, poginuo 1941. u Zagrebu;
 MILOŠEVIĆ GOJKO, rođen 1905, Travnik, Travnik, radnik;
 MILOŠEVIĆ MILOŠ, rođen 1904, Kusorci, Bosna, radnik, došao 18. 11. 1936. iz Francuske;
 PETAR JAKOV, rođen u Travniku, Travnik, došao iz Francuske;
 PRELA JOSIP, rođen u Sarajevu, Sarajevo, student, došao iz ČSSR;
 SPAHIĆ MARKO (JANJIĆ GAVRO), rođen 1910, Rudo, Rudo, student, došao 26. 12. 1936. iz ČSSR;
 STEFANOVIĆ IVAN, rođen 1910. u Bosni, radnik, došao iz Jugoslavije, poginuo;
 TODOROVIC MILAN, rođen u Bosni, radnik, poginuo odmah po dolasku na front kod Malage;
 TRUMIĆ OSTOJA, radnik, poginuo aprila 1937. na madridskom frontu;
 TVRTKOVIĆ MIRKO, rođen u Bosni, službenik, zatekao se u Španiji 1936, poginuo 1937;

ZBIRNI PREGLED ŠPANSKIH BORACA S PORUČJA SARAJEVA
 (srednja i centralna Bosna)

Mjesto rođenja — SO	Ukupan broj	Odakle su došli u Španiju	
1. Bugojno	2	Iz Jugoslavije	1
		Iz Belgije	1
2. Foča	1	Iz Francuske	1
3. Rudo	1	Iz ČSSR	1
4. Sarajevo	11	Iz Jugoslavije	9
		Iz Francuske	1
		Iz ČSSR	1
5. Travnik	4	Iz Jugoslavije	2
		Iz Francuske	1
		Nepoznato	1
6. Visoko	2	Iz Jugoslavije	1
		Iz Francuske	1
7. Zavidovići	1	Iz ČSSR	1
8. Zenica	1	Iz Jugoslavije	1
9. Guberna	1	Iz Francuske	1
10. Kusorci	1	Iz Francuske	1
11. Nepoznato	7	Iz Jugoslavije	1
		Iz Francuske	1
		Iz Španije	1
		Nepoznato	4
Ukupno III Sarajevo	32		32

IV TUZLA (istočna Bosna)

ABDUZAIMOVIĆ SABIT, rođen 1916, Tešanj, Tešanj, radnik, došao 27. 11. 1937. iz Francuske;

BEGOVIĆ VLAJKO, (Stefanović Vladimir), rođen 1905, Fako-
vić — Bratunac, novinar, došao iz SSSR-a 19. 11. 1936;

CERIĆ ZVONIMIR ZVONKO, rođen 1910, Tuzla, Tuzla, stu-
dent, došao 1937. iz Jugoslavije, poginuo 12. 8. 1938. na frontu Ebro
kod Siera Kabaljsa;

CVETKOVIĆ (CVIJETKOVIĆ) RADOMIR, rođen 1914, Brčko,
Brčko, student, došao 7. 1. 1938. iz Jugoslavije, umro u Španiji;

ČAUŠEVIĆ PAŠAN, rođen 1900, Zvornik, Zvornik, radnik, do-
šao 5. 1. 1938. iz Jugoslavije, umro 1964. u Zagrebu;

ČOLAKOVIĆ RODOLJUB (PAVLOVIĆ JOVAN), rođen 1900,
Bijeljina, Bijeljina, partijski funkcioner, došao iz Francuske sep-
tembra 1937. godine, umro 1983. u Beogradu;

DIJOŠ JANOŠ, rođen 1906, Bijeljina, Bijeljina, rudar, došao
27. 5. 1937. iz Mađarske;

GAVRIĆ ELIZABETA LIZA, rođena 1907, Beč (zavičajno
Tuzla), radnica, došla aprila 1937. godine iz Francuske; umrla 1974.
u SSSR-u;

GLIGOROVIĆ MILOŠ (Petrović Dušan, Černov), rođen 1911,
Lopare, Lopare, radnik, došao 21. 11. 1936. iz SSSR-a, poginuo 1943.
u Poljskoj;

JAHIĆ FADIL, rođen 1910, Bijeljina, Bijeljina, radnik, došao
27. 3. 1937. iz Jugoslavije, poginuo 1942. u NOB;

KOVAČEVIĆ NIKOLA, (Nikita Mendes), rođen 1894, Derventa,
ta, radnik, došao 1. 10. 1936. iz SSSR-a;

MUJKIĆ MEKSUD, rođen 1903, Bijeljina, Bijeljina, radnik,
došao marta 1938. iz Jugoslavije, poginuo septembra 1938. na fron-
tu Ebro (Sijera Kabaljs),

PEZER TOMO (Roman Franc, Solodnikov Grigorije), rođen
1894, B. Brod, B. Brod, radnik, došao 6. 10. 1936. iz SSSR-a, umro
novembra 1968. u Zagrebu;

PRODANOVIĆ LJUBOMIR RIHARD, rođen 1903, Derventa,
Derventa, radnik, došao 16. 1. 1937. iz Francuske, poginuo 3. 6.
1937. na frontu na Harami;

SUNARIĆ ZLATKO, rođen 1913, Derventa, Derventa, radnik,
došao avgusta 1937. iz Jugoslavije;

VARESKO JULIO (ROMERO HUAN) rođen 1896. godine,
Usora — Dobož, radnik, došao 5. 10. 1936. iz SSSR-a, poginuo 12.
1. 1937. na frontu kod Las Rosasa;

ZORIĆ VELIMIR, (Petar Frank), rođen 1906, Brčko, Brčko,
radnik, došao 30. 10. 1936. iz SSSR-a, poginuo januara 1937. na mad-
ridskom frontu (Harama).

PREGLED ŠPANSKIH BORACA SA PODRUČJA TUZLE
 (Istočna Bosna)

Mjesto rođenja — SO	Ukupan broj	Odakle su došli u Španiju	
1. Bijeljina	4	Iz Jugoslavije	2
		Iz Francuske	1
		Iz Mađarske	1
2. Bratunac	1	Iz SSSR-a	1
3. Brčko	2	Iz Jugoslavije	1
		Iz SSSR-a	1
4. Bosanski Brod	1	Iz SSSR-a	1
5. Derventa	3	Iz Jugoslavije	1
		Iz Francuske	1
		Iz SSSR-a	1
6. Doboј	1	Iz SSSR-a	1
7. Lopare	1	Iz SSSR-a	1
8. Tešanj	1	Iz Francuske	1
9. Tuzla	2	Iz Francuske	1
		Iz Jugoslavije	1
10. Zvornik	1	Iz Jugoslavije	1
UKUPNO	17		17

ZBIRNI PREGLED ŠPANSKIH BORACA S PODRUČJA
 BOSNE I HERCEGOVINE

Područje oblast	Ukupan broj	Pristigli u Španiju		
		Iz Jugoslavije	Iz emigracije	Nepoznato (neodređeno)
BANJALUKA	29	12	16	1
MOSTAR	60	9	48	3
SARAJEVO	32	15	12	5
TUZLA	17	6	11	—
UKUPNO	138	42	87	9

Ovaj prilog bi mogao koristiti istraživačima za obradu i upotpunjavanje podataka o španskim dobrovoljcima s područja Bosne i Hercegovine i njihovim aktivnostima, kao i nosiocima projekata za izradu monografija o aktivnosti partijskih organizacija i učešću boraca iz pojedinih regija u ostvarivanju međunarodne solidarnosti radničke klase u borbi protiv fašizma uoči i za vrijeme drugog svjetskog rata.

SUMMARY

VOLUNTERS IN THE SPANISH CIVIL WAR FROM THE TERRITORY OF BOSNIA AND HERZEGOVINA (BASIC FACTS)

An important factor in the history of the Communist Party of Yugoslavia, as well as in the struggle of the Yugoslav people against the Fascism and reactionary forces, was the participation of more than 1650 Yugoslav Anti-Fascists and communists in the Spanish Republican Army during the Civil War in Spain from 1936 to 1939.

Since they took a direct part in that so far eargest and most sponatneous international action of a solidarity with the Spanish workers and peasants' struggle, the Yugoslavs, together with the Ant. Fascists from 54 other countries, vere aware that, by having been defending the freedom and rights of the Spanish pople, they defended independence and freedom of their own countries from a threatening Fascist aggression.

They vent to the Spanish battlefields in spite of the steps taken by the then Yugoslav government which persecuted and imprisoned in jails and concentration canps all those Yugoslav citizens who had tried in any way to help or express their solidarity with the just struggle of the legal Spanish government and its poeple. Under an order of the then Minister of Interior, even the Yugoslav citizenship was taken from those who might have participated in the struggle on the side of the Spanish Republic.

The Yugoslav volunteers came to Spain from various directions and in different ways, mostly illegally — via France. A great number of them came to the Spanish fronts from France and Belgium (workers who worked temporarily in these countries, intellectuals, students, Party and trade union cadres), from USSR (political cadres), from USA and Canada and Latin America (immigrants), from Czechoslovakia (students) and from other countries.

The units in which the Yugoslav volunteers served fought in all the regions of Spain. Half of those men died in battle. The Yugoslav fighters in the International Brigades exhibited an exemplary courage and virtue of true revolutionaries.

When the Spanish Republic fell, 520 Yugoslav volunteers were imprisoned in the French concentration camps. They continued to fight under new circumstances. At the same time CPY began an action for their return to the country where they would become organizers of the Uprising against the Fascism until the final victory of the Yugoslav National Liberation Army in the World War II. 50 of them were decorated as national heroes of Yugoslavia.

Since CPY had launched a broad activity to help the Spanish Republic, it was no surprise that 138 fighters came to the Spanish battlefields from the then underdeveloped Bosnia and Herzegovina. The majority of them came from abroad (87), 42 came from Yugoslavia, and for 9 of them the actual departure point could not be specified.

